

Josef „Joco” Hollos, a gyermekek segítője

Bár már nyugdíjban van, nem szakadt el a bécsi gyerekektől, s az intézményektől, amelyeket nekik, értük létrehozott. Nem lett hűtlen az amatőr szintársulatokhoz sem: támogatásuk a szívügye. És persze, tanít tovább. A leendő pedagógusokat igyekszik ráébreszteni a szabadidős foglalkozások tudatos alakításának jelentőségére és módszerére.

Josef *Hollos*, *Hollós* József, akit osztrák kollégái közül is sokan egyszerűen Jocónak szólítanak, a tanítói pályát váltotta a városközi vezető hivatalnoki beosztásra.

Ötvenhatban gyermekként került Ausztriába, s ez minden bizonnyal meghatározta későbbi pályaválasztását. Először a magyar menekültgyermeknek létesített alsó-ausztriai Rettet das Kind gyermekmentő alapítvány judenauai intézetébe került. Nincsenek szép emlékei innen. Kemény világ volt ez, inkább katonai táborhoz hasonlatos, mint nehéz sorsú gyerekek otthonához. Éjszakai riasztások, rendrakások, biflázás, egyetlen szó kihagyása miatt pofon, sőt komolyabb verés, s egyéb megaláztatások. Jocónak már volt rutinja abban, hogyan kell gyermekközösségekben élni: 1948-49-ben kisgyerekként, a járványos gyermekbénulás egyik érintettjeként egy évnél is hosszabb időt töltött a Szent László Kórházban, hasonló korú és idősebb betegek között. Ez itt azonban teljesen más volt. Budapesten a kórházban mindenki elesett volt, ám a környezet, és a gyerekek közössége is igyekezett enyhíteni a sok rosszat. A judenauai gyermekotthonban – ahol egyébként máig tartó barátságai is szövődtek – ilyesmire nem számíthatott. Az itteni gyerekek élete csupa megrázkódtatás volt: kiszakították az otthonukból, nyelvtudás nélkül hátrányos helyzetben voltak az iskolában, az átálláshoz nem kaptak segítséget.

Ma tudja, hogy volt magyarázat erre a ridegségre: a különböző, sokszor szülő nélkül érkezett gyerekekkel különleges képességű pedagógusok is nehezen birkóztak volna meg. Itt azonban az úgynevezett nevelők nem álltak a helyzet magaslatán. Akadt köztük börtönből szabadult, az élettől megkeseredett menekült, akinek jobb híján kínálták a gyermekfelügyelői állást. Joco, ez a nagyon érzékeny kisfiú figyelt, gyűjtötte a benyomásokat későbbi életéhez. És sokat sírt... Később a közeli Tulln gimnáziumába került. Két ottani nevelőt máig hálával emleget: Graf *Karl* a zenét, Leo *Bernardis* az irodalmat, a színházat tanította. Az órák improvizációkkal teltek. Ez irányt mutatott Jocónak a menekülésre a judenauai rossz élmények elől. Az irodalomban, a színház világában, kitalált dráma-helyzetekben érezte jól magát, s mint később kiderült, egész életére elkísérte gondolkodását. Az iskolában is szüksége volt az álomvilágra: nem volt jó tanuló. Eleinte nem tudott németül, min-

Elizabeth Schwindl felvétele

den tanítási óra maga volt a gyötrelem, s éppen csak belelendült, máris kezdődött az angoltanítás. A tízhónapos tanítási szakaszt nem váltotta fel igazi szünet. Otthon, apja és nevelőanyja körében nem érezte jól magát, így táborokban töltötte a nyarat. Akkor határozta el: ha egyszer olyan helyzetbe kerül, hogy megteheti, mindent elkövet majd, hogy a gyerekeknek jó soruk legyen.

Bár a vallás távol állt tőle, sokkal később a menekülteket felkaroló *Szépfolusi* István, egy evangélikus lelkész játszott nagy szerepet az életében, aki rendszeresen látogatta a gyerekeket. (Később Hollos segédkezett neki a traiskircheneri menekülttáborban, ahol a lelkész a napi problémák megoldásában is támogatást nyújtott a bentlakóknak). Joco a Felsőlövi (Oberschützeni) evangélikus tanítóképzőben kötött ki. Itt nagy szerencse érte: a többiekénél idősebb hallgatóként rögtön segédnevelői munkát kapott a tanulmányai idejére. Ez ingyen szobával és zsebpénzzel járt.

Nem úgy tűnt, hogy sorsa jobbra fordul. Ez a burgenlandi falu ugyanolyan reménytelen hely volt, mint Judenau. Az internátusban magyar könyvekkel fűtöttek, s a lakosság jó része náci érzelmű volt. (Máig áll a falu határában az Anschluss emlékmű.) A lelkész, a romániai, zsidó családból származó Kurt Tepperberg – akivel jó barátságba került – minden istentisztelet előtt törhette a fejét, hogyan prédikáljon. Meg kellett felelnie a parasztoknak, a náci érzelműeknek, a diákoknak, a tanároknak egyaránt. Hollos végig asszisztálta a prédikáció megírásának gyötreleleit. Igyekezett elfoglalni magát. Rábízták a helyi ifjúsági csoportot, színjátszással is kísérletezett. Újabb kellemetlenséget okozott azzal, hogy internátusi szobájában bujtatta alkoholista osz-

tályfőnökét, hogy megkímélje az illetőt a fegyelmitől. Amikor kitudódott a dolog, csak Hollost vonták felelősségre. Ekkor elege lett: 1964-ben átiratkozott a bécsújhelyi világi tanítóképzőbe.

Egy évvel később a bécsi a Karls-platzi evangélikus iskolában kezdett tanítani. A húszas évei elején járó fiatal tanító már pontosan tudta, mit akar. Olyan kreatív, nyitott oktatási módszert, amely a kérdésekre mindig több választ ad, nem veszi el a gyerekektől a megoldás felfedezésének örömét, meghagyja a kiválasztás lehetőségét. „Aha-élményt” ad. Fel lehet kiáltani, amikor megvan a helyes, vagy annak vélt válasz. A döntés így nem automatikus, szükségszerűen gondolkodás előzi meg.

Az ifjú tanár nem érte be ennyivel. Megteremtette a lehetőséget a drámatanítás meghonosításához, színjátékon, rögtönzésen alapuló foglalkozásokat tartott. Németórán színjátékos csoportot hozott létre, s a gyerekek boldogan fogadták a játékot. Egy, a témáról tartott konferencián, ahova érdeklődésből ment el, rájött: nincs egyedül, más is él ezzel a módszerrel. Rajta kívül is vannak olyan pedagógusok, akik a tanítási folyamatba integrálják a színjátszás technikáját, s hozzá hasonlóan eredményesebbnek tartják ezt a módszert a hagyományosnál. Számukra is fontos, hogy az órákon jobb legyen a hangulat.

A Bécsi Városháza 1974-ben támogatta az első gyermekszínházi fesztivál megrendezésének ötletét. Ekkor már javában működött az általa alapított és vezetett iskolai színjátékos csoport. Közösen írtak vagy alakítottak át darabokat, amelyeket azután színre vittek. Így, saját kivitelezésben, *Sebestyén* György, a szintén Bécsben élő író segítségével mutatták be a Pál utcai fiúkat.

Sorra tette le a szakvizsgákat, történelemből, németből, hittanból és művészeti oktatásból. Egyre nagyobb tekintélyre tett szert a pedagógustársadalomban a dráma-módszer alkalmazásával. Hamarosan másokkal együttműködve tantárgyi szintre fejlesztették a módszert. 1976-ban az akkori oktatási tárca elfogadta a javaslatot, így az megjelenhetett a választható általános iskolai tantárgyak között.

A hetvenes évek második felétől egyre bővültek a magyarországi kapcsolatai, bemutató órákat tartott például Halásztelken is. Az órák, a rögtönzések nem feltétlenül a tananyaghoz, inkább élethelyzetekhez kapcsolódtak. Fontos volt, hogy ily módon a gyerekek demokráciát s esetenként politikai alapismereteket tanultak.

Az emlékezetes tanórai színjátékok között volt olyan, amiben a gyerekekkel arra kerestette, hogyan kell viselkedni, ha a papának gyakran eljár a keze. Hogy kell meggyőzni, hogy nincs igaza? Miként lehet esetleg megszegyeníteni, hogy ne üssön tovább? A gyerekek eljátszották, kipróbálták, milyen hatású, ha kitérnek a pofon elől, ha a levegőben lefogják a felemelt kezét, ha érvelnek, ha szégyenérzetet keltenek a bántalmazóban. Eközben pedig nagyon sokat meséltek az otthoni dolgokról. Arról, hogy mikép-

pen bánnak velük a szülők, miért ütnek – ha ütnek. Ezek az elbeszélések őszintébbek voltak a szokottnál. Amikor a történetek kikerekedtek, az osztály konkrét megoldási javaslatokkal állt elő, s az érintett maga választhatta ki a neki megfelelőt. Volt mód – némileg angol mintára – a problémák „titkos” kezelésére is. A történet fülbe sűgva indul körbe, nem is tudni hogy honnan ered. Egy adott ponton, valamelyik gyerek név nélkül előadja. Ezután jön a közös megoldás.

Halásztelkek után Pécs és sok más szeminárium következett, Hollos pedig tapasztalatcserére Bécsbe hívta a magyar tanárokat. Nemcsak a pedagógusok munkája vált nemzetközivé, hanem a színjátszóké is. Az ekkor már rendszeres ifjúsági színházfesztivál résztvevői között mindig volt magyar társulat.

Oktatási módszere a nyolcvanas évek elejére bekerült az általános iskolák tantervébe, őt pedig a Pedagógiai Intézet gyakorló iskolája 1984-ben elcsábította az evangélikus tanintézetből. Új munkahelyén hetente tartott drámapedagógiai bemutatókat.

Az amatőr ifjúsági színjátszók révén napi kapcsolatban állt a Városházával, ahonnan sok segítséget kapott. 1985-ben először adta ki – magisztrátusi pénzből – a *Lichtblick* című újságot. Ez máig megjelenik: s ízelítőt ad a drámapedagógia híreiből, új ismereteiből. 1989-ben a Városháza felkérésére létrehozta Bécs ifjúsági információs központját. Ekkor lett a magisztrátus ifjúsági referatúrájának helyettes vezetője. Pontos elképzelése volt arról, mire lenne szükség. Tudta, milyen fontos a gyerekek szabadidejének eltöltése, és ezzel együtt a diszkrét tanácsadás azoknak, akiknek problémájuk adódik, de nincs hová fordulniuk. Ami a szabadidő eltöltését illeti, Hollos exportálta Magyarországra a Bécsben oly jól bevált programot: ami Szünidődő néven immár csaknem húsz éve a budapesti gyerekek életének is része lett. Bécsben 35 éve kíséri a gyerekeket a rendezvénysorozat jelképe, a tréfás-vidám Holly Knolly figura. A szünidei programokat a WienXtra nevű egyesület állítja össze és szervezi, együtt a magisztrátus ifjúsági osztályával, a Városháza 27 millió eurós költségvetésének jóvoltából.

Hollos öt évig maga vezette az első információs központot, amely 1989 októberében nyílt meg. A koncepció részeként biztosítják, hogy ha a fiatal betér a tanácsadó irodába, az ne legyen számára valamiféle bélyeg. Emiatt árusítják – 10-15 százalékos kedvezménnyel – ifjúsági programok jegyeit is, s ezt kiemelt helyen közlik az ismertető füzetekben. A jegyet árusító munkatársak mellett vannak pszichológusok is és beszerezhetőek itt a legkülönbözőbb információk is.

A kedvezményes jegyárusítás inkább ürügy. Fontosabb, hogy aki a jegy miatt megy be az irodába, kihasználja esetleg az egyéb lehetőségeket, vagy egyszerűen odaszokik, és ha bajba kerül, eszébe jut: van egy hely, ahová fordulhat. Ha ugyanis eleve a tanácsadás végett jön, azt esetleg szégyellné a társai előtt. Így azonban, ha megkérdezik, hogy miért járt az irodában, kész a hihető válasz: hát jegyet venni!

A diszkréció rendkívül fontos. A legnagyobb bajban azok a gyerekek vannak, akik fizikai bántalmazásnak, vagy akár szexuális zaklatásnak vannak kitéve. A statisztika szerint öt gyerekből egynek jut az utóbbi sors, s a legszörnyűbb, hogy aki megkörménykezi, általában a családhoz tartozik. Az ilyen gyerek végképp nem megy a rendőrségre, de a tanácsadásra is csak akkor, ha biztos lehet a névtelenségben. Ingyenes, könnyen megjegyezhető telefonszám áll rendelkezésre, és a már említett módszerek, amelyekkel megpróbálják őket „becsalogatni” a központba.

Az élet igazolta az elgondolást: a kezdet kezdetén is évi ötvenezer kapcsolatfelvétel volt. Ma – immár a város egy másik pontján működő ifjúsági információs központban – a 120 ezret is eléri a bizalmas beszélgetések száma. (Egy ideje, Európában egyedülálló módon már a gyermekkorúak számára is működik ilyen iroda, a Múzeumi negyedben, a gyermekmúzeum és a gyermekszínház mellett.)

Hollos abból indul ki, hogy egyre több a fiatal, akinek súlyos problémája van. A manapság sok bécsi családban (is) tapasztalható elszegényedés a gyerek elhanyagolásához vezet. Nő az alkoholista és munkanélküli szülők száma, de gond a teljes eladósodottság is. Statisztikák mutatják, hogy az osztrákok növekvő hányada nem tud ellenállni a csábításnak, erején felül vásárol részletre, vagy egyszerűen csak többet mobil-telefonál, mint amekkora számlát ki tud fizetni. Amióta a magánszemélyek is jelenthetnek csődöt, még nagyobb a könnyelműség. A vesztes a gyerek, akit senki sem hallgat meg, aztán jön az alkohol, a kábítószer, az öngyilkossági kísérlet.

Tévedés – mondja Hollos –, hogy csak a szegénység csattan a gyereken. A túl nagy jólét sem tesz jót neki: a gazdag családokban is hajlandóak megfeledkezni a legkisebbekről. Tudja, hogy mindez másodlagos jelenség, az elsődleges a család helyzete – de az ifjúsági referatúra legalább a 18 év alattiakon próbál segíteni.

Hollos 1996-ban vette át az osztály vezetését, s ettől kezdve kétszázötvenezer bécsi gyerekért viselte a felelősséget. Mindazért, amit az iskolai oktatási időn túl a város kínál nekik, hogy kitölthessék a szabadidejüket. Ez a probléma meggyőződése szerint kiemelt figyelmet érdemel. A szegényebb körülmények között élő – nem utolsósorban a bevándorló – családok gyerekeinek nincs délutáni elfoglaltsága, nem járnak tánciskolába, külön zenére, sportoktatásra. Török vagy délszláv gyerek ritkán tanul tovább, számára 15 éves korban nemcsak az iskolakötelezettség, a tényleges tanulás is véget ér, és aztán jön a semmittevés, a csavargás. Ifjúsági központok működnek Bécs-szerte, de van mobil szolgálat is: vagyis helybe megy a segítség, oda, ahol a gyerekek szívesen tartózkodnak. Bécs 120 parkjában működik a szolgálat. Szociális munkások foglalkoznak a gyerekekkel, animációs előadásokat szerveznek, beszélgetnek, vagy egyszerűen csak jelen vannak. Az eredmény: kevesebb a parkrongálás, épségben maradnak a játszótérek a játékok, a padok. A szolgálatot teljesítőknek

sikerül rávenni a gyerekeket, hogy „egyezkedjenek” az idősebbekkel, ne hangoskodjanak folyamatosan, hanem beszéljék meg, mikor, a délután mely óráiban nem zavarnak. A legszebb, hogy engedik focizni a körbekerített pályákon a lányokat is – ezért régebben ökölharc ment. Ez a park-menedzselés egyébként a Gyermekbarátok Szövetségének 15 évvel ezelőtti kezdeményezése, de ma már a magisztrátus átvette és kiterjesztette a feladatot.

A szokások változnak, ma sok gyerek tartózkodik az üzletközpontokban, ott kell őket megkeresni – mondja Hollos. Nem lehet arra várni, hogy betérjenek a hagyományos ifjúsági központokba, ugyanakkor a városnak olyan helyszíneket kell teremtenie, ahol ingyenesen tartózkodhatnak. (Természetesen a periférián élő gyerekekről van szó, ők tengnek-lengnek délutánként a városban). Ami a szervezést, a ma már az ifjúsági központokból is kiinduló mobil szolgálat működését illeti, erre az igényt a kerületek jelentik be, aszerint, hogy hol van probléma, hol csatangolnak gyerekek bandában. Itt lépnek be aztán a különböző magán egyesületek, a szociális munkások. A költségeket fele-fele részben az érintett kerület, illetve a főváros fedezi.

Egy-egy problematikus eset megoldása, például a punk bandák elterelése a város meghatározott pontjairól, valóságos hadművelet. Az úgynevezett Fókuszcsapat felderíti a terepet, hetekig, ha nem hónapokig tanulmányozza a bandák szokásait: merre tartanak, mivel töltik az időt. Később megismerkednek, szóba elegyednek, beszélgetnek az állandó környezet szereplőivel, majd az érintett fiatalokkal is, s amikor már átlátják a helyzetet, elkészülnek a javaslatokkal. Ha csak lehet, a fiatalokat is bevonják feladatok megoldásába, például saját központjaik felújításába.

Hollos sokat tud arról, mik a fiatalok igényei. Ennek alapján kezdeményezte a választási korhatár leszállítását is. A politika elfogadta az érveket. Előbb csak Bécsben, idén ősszel azonban már országosan is 16 évtől járulhattak a fiatalok az urnákhoz. (Bécsben az érintettek 59 százaléka élt is ezzel a lehetőséggel). Nem bánná egyébként az iskolakötelezettségi korhatár felemelését sem. Úgy érzi, ha nem teremtenek elég alkalmat a fiatalok foglalkoztatására, előbb-utóbb robban a helyzet. Szerinte a cégeket anyagilag érdekeltté kellene tenni a képzésükben, munkába állításukban.

A szabadidő eltöltésének kérdésköre Hollos nyugdíjas tevékenységében is fontos szerepet játszik. A Pedagógiai Főiskolán a szociális munkás képzésen belül továbbra is előadója a témának, s megtartotta a Városházához kötődő egyesület munkájának irányítását is. Hiú ábránd felsorolni minden rangját, mindazt a beosztást, amit nemzetközi vagy hazai pedagógiai, dráma-oktatási, ifjúsági és amatőr színházi egyesületekben, mozgalmakban betölt. Aligha hagyhatja abba, amit elkezdett, hiszen csaknem ötven éve elhatározta: a gyerekeknek, az ő jobb sorsuknak szenteli az életét.

Szászi Júlia